एतदेवविशदयितुंप्रतिजानीते सत्विति ॥ ४६ ॥ इतिशांति॰मो॰नै॰भा॰दशाधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २१० ॥ ॥ ७ ॥ प्रतिज्ञातंनिरूपयति चतुरिति नव्यक्तःप्रभवोदेहांतरप्रा
प्तिर्येषां अव्यक्तंनिधनंपूर्वदेहवियोगोयेषां स्वमवत्पूर्वापरदेहत्यागयोर्गौनगृहात्गृहांतरप्रवेशवत्स्पष्टावित्यर्थः अत्रहेतुमाहार्धेन अव्यक्तेति यतःनव्यक्तंलक्षणंज्ञापकमस्यतादृशंअतोऽव्यक्तलक्षणं अत्रहेतुःअ
व्यक्तात्मात्मकंअव्यक्तोयआत्मातदात्मकंद्वितीयेंदुवत्तत्रैवकल्पितं अतस्तत्कल्पितेप्रभवनिधनेअपिअव्यक्तेएवेत्यर्थः ॥ १ ॥ नन्वेवंमध्येपिदेहादिरव्यक्तएवस्यादाद्यंतयोरव्यक्तत्वादित्यतआह यथेति प्रागू
र्ध्वंचाव्यक्तोप्यश्वत्थोमध्येव्यक्तोभवति एवमव्यक्तान्मनसःसंभवोव्यक्तिर्दृश्यस्येत्यर्थः ॥ २ ॥ अभीति यथायस्कांतंलोहचुंबकपाषाणंप्रत्यचेतनमप्ययोलोहमभिमुखंगच्छति एवंदेहंव्यक्तिगतमनुस्वभा
वःपूर्वसंस्कारोहेतुर्येषांकर्मणांतज्जाःधर्माधर्मादयोभावाःअर्थाअभिद्रवंति यच्चान्यदपिईदृशंअविद्यादिकंतदपिअभिद्रवति ॥ ३ ॥ इममेवन्यायमन्यत्राप्यतिदिशति तद्वदिति अव्यक्तजाःअविद्योत्थाःभा
वाःकामकर्मवासनादेहेंद्रियादयश्चाचेतनाअभितःसंहताः एवंकर्तुःचेतनस्यकारणलक्षणाःकारणंब्रह्मलक्षयंतिते कारणात्ब्रह्मणःसकाशात्सत्वचित्स्वानंदत्वादयोपिभावाअभिसंगताःयथापूर्वंकृत्स्नोप्यात्मा

सतुदेहाद्यथादेहंत्यक्त्वान्यंप्रतिपद्यते ॥ तथान्यंसंप्रवक्ष्यामिभूतग्रामंस्वकर्मजं ॥ ४६ ॥ इतिश्रीमहाभारतेशांतिपर्वणिमोक्ष॰वार्ष्णेयाध्यात्मकथनेदशाधि
कद्विशततमोऽध्यायः ॥ २१० ॥ ॥ ७ ॥ भीष्मउवाच चतुर्विधानिभूतानिस्थावराणिचराणिच ॥ अव्यक्तप्रभवान्याहुरव्यक्तनिधनानिच ॥ अव्यक्तलक्षणं
विद्याद्व्यक्तात्मात्मकंमनः ॥ १ ॥ यथाश्वत्थकणीकायामंतर्भूतोमहाद्रुमः ॥ निष्पन्नोदृश्यतेव्यक्तमव्यक्तात्संभवस्तथा ॥ २ ॥ अभिद्रवत्ययस्कांतमयोनिश्चे
तनंयथा ॥ स्वभावहेतुजाभावायद्वदन्यदपीदृशं ॥ ३ ॥ तद्वदव्यक्तजाभावाःकर्तुःकारणलक्षणाः ॥ अचेतनाश्चेतयितुःकारणादभिसंहताः ॥ ४ ॥ नभूर्नखंद्यौ
र्भूतानिनर्षयोनसुरासुराः ॥ नान्यदासीदृतेजीवमासेदुर्नतुसंहतं ॥ ५ ॥ पूर्वंनित्यंसर्वगतंमनोहेतुमलक्षणं ॥ अज्ञानकर्मनिर्दिष्टमेतत्कारणलक्षणं ॥ ६ ॥

नात्मगुणगणोदेहांतरप्राप्तौसंहन्यतइत्यर्थः ॥ ४ ॥ ननुशुक्रशोणितसंयोगादिक्रमणदेहवृत्ध्यादिकंदृश्यतेतत्कथंस्वाप्नदेहवदाकस्मिकीदेहांतरप्राप्तिरित्याशंक्याह नभूरितिद्वाभ्यां जीवंचिद्धातुंविनाभ्वादयोवा
ऋषयःप्राणाः प्राणावाऋषयइतिश्रुतेः सुरासुराःशमकामादयःइत्येवमादिकंअन्यन्नैवासीत्प्रागुत्पत्तेः संहतंअज्ञानोपाधिजीवंएतेराजानंभृत्याइवनाप्यासेदुःपश्चादपिनासादितवंतः भ्वादयोनित्यंजीवेनासंगता
इत्यर्थः ॥ ५ ॥ कथंतर्हितत्संबंधस्यजीवेप्रतीतिरतआह पूर्वमिति एतज्जीवेभ्वादितादात्म्यंअज्ञानकर्ममायाकार्यं इतिनिर्दिष्टंवेदे इंद्रोमायाभिःपुरुरूपईयतेइत्यादौ पूर्वंअनादि नित्यंअज्ञानेसत्यनुच्छेद्यं सर्व
गतंविद्वदविद्वत्साधारणंव्यवहारकाले यथोक्तं पश्वादिभिश्चाविशेषादिति मनोहेतुंमनोजन्यं अलक्षणंअनिर्वचनीयं कारणंपूर्ववासनासैवलक्षणंविशेषतोज्ञापकंयस्यप्राग्भवीयवासनावशादेवतत्तन्नृपश्वा
दिदेहतादात्म्यमात्मनःप्रतीयते यथास्वप्नेऽराज्ञोपिराजास्मीतिप्रतीतिःतद्वदबालस्यापिबालोऽस्मीतिदेहांतरप्राप्तौप्रतीतिर्जायतइत्यर्थः ॥ ६ ॥

Digitized by Google